

Національним банком України (стосовно банківських кредитів) або Кабінетом Міністрів України (стосовно небанківських фінансових організацій). Отже, у разі відсутності відповідної реєстрації договору позики, він може підпадати під визначення «поворотної фінансової допомоги» та являтися об'єктом оподаткування податку на прибуток.

Література

1. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» (зі змінами і доповненнями) від 22.05.1997 р. № 283/97-ВР.
2. Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV.
3. Інструкції «Про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій», затвердженої наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р.
4. Стандарти бухгалтерського обліку в Україні затверджені наказом Міністерства фінансів в Україні від 31.03.1999 р. № 87 та зареєстровані в Міністерстві юстиції України від 21.06.1999 р. за № 391/3684.
5. Цивільний кодекс України //www.rada.gov.ua.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2011р.

УДК 657

С. М. Галенко, аспірант кафедри обліку
в кредитних і бюджетних установах
та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АНАЛІЗУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто стан, проблеми і напрями розвитку аналізу господарської діяльності комунальних підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: аналіз господарської діяльності комунальних підприємств, показники, коефіцієнти, програмно-цільовий метод, стратегічний аналіз.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрены состояние, проблемы и пути развития анализа хозяйственной деятельности коммунальных предприятий.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: анализ хозяйственной деятельности коммунальных предприятий, показатели, коэффициенты, программно-целевой метод, стратегический анализ.

ABSTRACT. The state, problems and ways of development of economic of communal enterprises analysis, is considered in the article.

KEY WORDS: economic of communal enterprises analysis, indexes, coefficients, programmatic-having a special purpose method, strategic analysis.

Аналіз господарської діяльності комунальних підприємств перебуває у фазі початкового розвитку. Звісно, існують загальні підходи, які викладені провідними вченими у значній кількості наукових видань та навчальних посібників, і які слугують основою для будь-якої методики аналізу господарської діяльності всіх суб'єктів господарювання [1—10]. Утім, у жодному з цих видань не розглянуто проблеми та перспективи розвитку власне аналізу діяльності комунальних підприємств.

На практиці підприємства комунального сектору здійснюють аналіз господарської діяльності на основі методики, викладеної у наказі Мінфіну України та Фонду держмайна України № 49/121 від 26.01.2001 [11]. Дане положення визначає таку термінологію аналітичного процесу: фінансовий стан підприємства — сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства; фінансовий аналіз діяльності підприємства — комплексне вивчення фінансового стану підприємства з метою оцінки досягнутих фінансових результатів, що проводиться за допомогою методів фінансового аналізу за даними бухгалтерської (фінансової) звітності підприємства; задовільний фінансовий стан — це стійка ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість підприємства, його забезпеченість власними оборотними засобами та ефективне використання ресурсів підприємства; незадовільний фінансовий стан — характеризується неефективним розміщенням ресурсів та неефективним використанням їх, незадовільною платоспроможністю підприємства, наявністю простроченої заборгованості перед бюджетом, з заробітної плати, недостатньою фінансовою стійкістю у зв'язку з несприятливими тенденціями розвитку виробництва та збуту продукції підприємства; методи фінансового аналізу — прийоми та способи обробки бухгалтерської (фінансової) звітності; бухгалтерська (фінансова) звітність — звітність підприємства в обсягах та за формою, передбаченими чинним законодавством.

За мету фінансового аналізу підприємств обрано оцінку фінансового стану підприємства на останню звітну дату з урахуванням динаміки його змін, які склалися за результатами господарської діяльності підприємства за два останні роки; визначення

факторів, що вплинули на ці зміни, та прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства. Результати проведеного аналізу використовуються для підготовки рекомендацій щодо доцільності перетворення підприємства у ВАТ або його реструктуризації.

Основним джерелом інформації визначено бухгалтерську (фінансову) звітність підприємства за два останні календарні роки та останній звітний період. Відповідно до вказаної методики, фінансовий аналіз підприємства має складатись з таких етапів: оцінка майнового стану підприємства та динаміка його зміни; аналіз фінансових результатів діяльності підприємства; аналіз ліквідності; аналіз ділової активності; аналіз платоспроможності (фінансової стійкості); аналіз рентабельності.

У межах зазначених етапів визначається такий склад показників та коефіцієнтів:

1. Аналіз майнового стану підприємства (коефіцієнт зносу основних засобів, коефіцієнт оновлення основних засобів, коефіцієнт вибуття основних засобів).

2. Аналіз ліквідності підприємства (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал).

3. Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства (коефіцієнт платоспроможності (автономії), коефіцієнт фінансування, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнт маневреності власного капіталу).

4. Аналіз ділової активності підприємства (коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача), коефіцієнт оборотності власного капіталу, строк погашення кредиторської заборгованості, строк погашення дебіторської заборгованості).

5. Аналіз рентабельності підприємства (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності діяльності, коефіцієнт рентабельності продукції).

Алгоритм розрахунку фінансових показників (коефіцієнтів) традиційний.

Оцінка майнового стану підприємства дає змогу визначити абсолютні та відносні зміни статей балансу за визначений період, відслідкувати тенденції їхньої зміни та визначити структуру фінансових ресурсів підприємства. Коефіцієнт зносу основних за-

собів характеризує стан та ступінь зносу основних засобів і розраховується як відношення суми зносу основних засобів до їхньої первісної вартості. Коефіцієнт оновлення основних засобів показує, яку частину від наявних на кінець звітнього періоду становлять нові основні засоби, і розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, що надійшли за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на кінець звітнього періоду. Коефіцієнт вибуття основних засобів показує, яка частина основних засобів вибула за звітний період, та розраховується як відношення первісної вартості основних засобів, що вибули за звітний період, до первісної вартості основних засобів, наявних на балансі підприємства на початок звітнього періоду. За результатами аналізу робиться висновок щодо абсолютної величини та структури балансу, динаміки зміни вартості активів підприємства, окремих статей балансу підприємства порівняно з попередніми періодами, зазначивши позитивні та негативні тенденції таких змін. Особлива увага приділяється наявності та структурі простроченої заборгованості підприємства.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства передбачає дослідження динаміки та структури фінансових результатів його діяльності, дозволяє визначити фактори, що вплинули на формування величини чистого прибутку (збитку) підприємства. За результатами аналізу робиться висновок щодо прибутковості або збитковості діяльності підприємства, тенденцій зміни фінансових результатів діяльності підприємства порівняно з попередніми періодами, основних факторів, що вплинули на формування кінцевих результатів господарської діяльності підприємства.

Аналіз ліквідності підприємства здійснюється за даними балансу та дозволяє визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання. Коефіцієнт покриття розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань. Коефіцієнт швидкої ліквідності розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства. Він відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Коефіцієнт абсолютної ліквідності обчислюється як відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно. Чистий оборотний капітал розраховується як різниця між оборотними активами підприємства та його поточними зобов'язаннями. Його наявність та величина свідчать про спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність.

Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства здійснюється за даними балансу підприємства, характеризує структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Коефіцієнт платоспроможності (автономії) розраховується як відношення власного капіталу підприємства до підсумку балансу підприємства і показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Коефіцієнт фінансування розраховується як співвідношення залучених та власних засобів і характеризує залежність підприємства від залучених засобів. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами розраховується як відношення величини чистого оборотного капіталу до величини оборотних активів підприємства і показує забезпеченість підприємства власними оборотними засобами. Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка — капіталізована. Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується як відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу.

Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність основної діяльності підприємства, що характеризується швидкістю обертання фінансових ресурсів підприємства. Коефіцієнт оборотності активів обчислюється як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньої величини підсумку балансу підприємства і характеризує ефективність використання підприємством усіх наявних ресурсів, незалежно від джерел їхнього залучення. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини дебіторської заборгованості і показує швидкість обертання дебіторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємством. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної ве-

личини кредиторської заборгованості і показує швидкість обертання кредиторської заборгованості підприємства за період, що аналізується, розширення або зниження комерційного кредиту, що надається підприємству. Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей розраховується як відношення тривалості звітної періоду до коефіцієнта оборотності дебіторської або кредиторської заборгованості і показує середній період погашення дебіторської або кредиторської заборгованостей підприємства. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів розраховується як відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості матеріальних запасів і характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства. Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної вартості основних засобів. Він показує ефективність використання основних засобів підприємства. Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується як відношення чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) до середньорічної величини власного капіталу підприємства і показує ефективність використання власного капіталу підприємства.

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання. Коефіцієнт рентабельності активів розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості активів і характеризує ефективність використання активів підприємства. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості власного капіталу і характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства. Коефіцієнт рентабельності діяльності розраховується як відношення чистого прибутку підприємства до чистої виручки від реалізації продукції (робіт, послуг) і характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Коефіцієнт рентабельності продукції розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг) до витрат на її виробництво та збут і характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності.

Слід зауважити, що наведена методика чітко відбиває її основне призначення, який виступає оцінка фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації. Таким чином, вона не є універсальною, оскільки не враховує фактору-умови — безперерв-

ної діяльності в межах комунального сектору, а отже і стратегії, завдань і функцій власне комунального сектору, в якому і буде відбуватись розвиток комунальних підприємств.

Автор вважає, що при побудові нової методики аналізу господарської діяльності комунальних підприємств слід враховувати два важливих підходи, один з яких слід визнати як специфічний для державного та комунального секторів України, а другий відбиває тенденції розвитку аналізу господарської діяльності в цілому. Йдеться про програмно-цільовий метод складання, а отже і виконання бюджету, а також про стратегічний аналіз господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Перший передбачає розрахунок комунальними підприємствами результативних показників діяльності у наслідок виконання програм бюджету. Другий — змістовний формальний опис господарської діяльності комунальних підприємств, виявлення особливостей, тенденцій, можливих і неможливих напрямків його розвитку.

Література

1. *Болюх М. А., Бурчевський В. З., Горбаток М. І., Заросило А. П., Івахненко В. М.* Економічний аналіз: Навч. посіб. / Київський національний економічний ун-т / М. Г. Чумаченко (ред.). — К.: КНЕУ, 2001. — 540 с.
2. *Мних Є. В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К., 2008. — 513 с.
3. *Лазарюшина І. Д.* Економічний аналіз в Україні: історія, методологія, практика. — Рівне : НУВГП, 2005. — 369 с.
4. *Мошенський С. З., Олійник О. В.* Економічний аналіз: підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закладів / Житомирський держ. технологічний ун-т / Ф. Ф. Бутинець (відп.ред.). — Житомир : ПП «Рута», 2007. — 704 с.
5. *Баканов М. И., Мельник М. В., Шеремет А. Д.* Теория экономического анализа: учебник для студ. экон. спец. / Михаил Иванович Баканов (ред.). — М. : Финансы и статистика, 2008. — 535 с.
6. *Савицкая Г. В.* Анализ хозяйственной деятельности: Учеб. пособие. — 3-е изд. — М. : Инфра-М, 2005. — 271 с.
7. *Барабаш Н. С.* Аналіз господарської діяльності: Навч. посіб. / Київський національний торговельно-економічний ун-т. — К.: КНТЕУ, 2005. — 396 с.
8. *Ляхтіонова Л. А.* Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання / Київський національний економічний ун-т. — К.: КНЕУ, 2001. — 388 с.
9. *Верхоглядова Н. І.* Фінансовий аналіз суб'єктів господарської діяльності промислових підприємств. — Д. : Наука і освіта, 2003. — 203 с.

10. *Киреева Н. В.* Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности. — М.: Издательский дом «Социальные отношения», 2007. — 506 с.

11. Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України від 26.01.2001 № 49/121 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/law/main.cgi>.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2010 р.

УДК 657

Л. В. Гнущицька, канд. екон. наук, доц.,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ПІДГРУНТЯ ЙОГО ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито основні підходи до визначення прибутку підприємства, який є основним джерелом вимірювання діяльності окремих суб'єктів (як внутрішніх так і зовнішніх), що впливають на економічну безпеку підприємства, здійснено критичний аналіз цих підходів та показано особливості їх застосування при прийнятті певних управлінських рішень.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: безпека підприємства, прибуток, система калькулювання за змінними витратами, система калькулювання за повними витратами.
АННОТАЦИЯ. В статье раскрыты основные подходы к определению прибыли предприятия, как основному источнику измерения деятельности отдельных субъектов (как внутренних так и внешних), которые влияют на экономическую безопасность предприятия, осуществлен критический анализ этих подходов и указаны особенности их использования при принятии отдельных управленческих решений.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: безопасность предприятия, прибыль, система калькуляции полных расходов, система калькуляции переменных расходов.

ABSTRACT. In the article the basic going is exposed near determination of income of enterprise, as basic source of measuring of activity of separate subjects (both internal and external) which influence on economic security of enterprise, the walkthrough of these approaches is carried out and the features of their using are indicated for acceptance of separate administrative decisions.

KEY WORDS: safety of enterprise, income, system of calculation of complete charges, system of calculation of variable charges.

Під економічною безпекою підприємства розуміють міру узгодженості його інтересів з інтересами суб'єктів зовнішнього та